

Матеріал за: <https://nuschool.com.ua/article/2021/1.html>

Нова українська школа

Як учителю отримати зворотний зв'язок від учнів? Кілька перевірених методик

Як учитель може дізнатися, чи учні добре засвоїли навчальний матеріал, чи їм подобаються методи роботи в класах? Запитання «в лоба» працюють не завжди і часом можуть викликати зворотну реакцію - учні закриваються. Щоб цього не сталося у нагоді вчителю можуть стати методики зворотного зв'язку.

Що таке рефлексія, і як краще її проводити

Чи потрібна рефлексія на уроці? – Потрібна. Питання в тому, яким чином ми звертаємось до неї. Ми, здебільшого, звикли виділяти її як окрему частину уроку. Але це не є частиною уроку - це метод моніторингу, інструмент для аналізу. Ваше завдання – отримати якомога більше інформації - при чому ця інформація може бути як від учня, так і від вас.

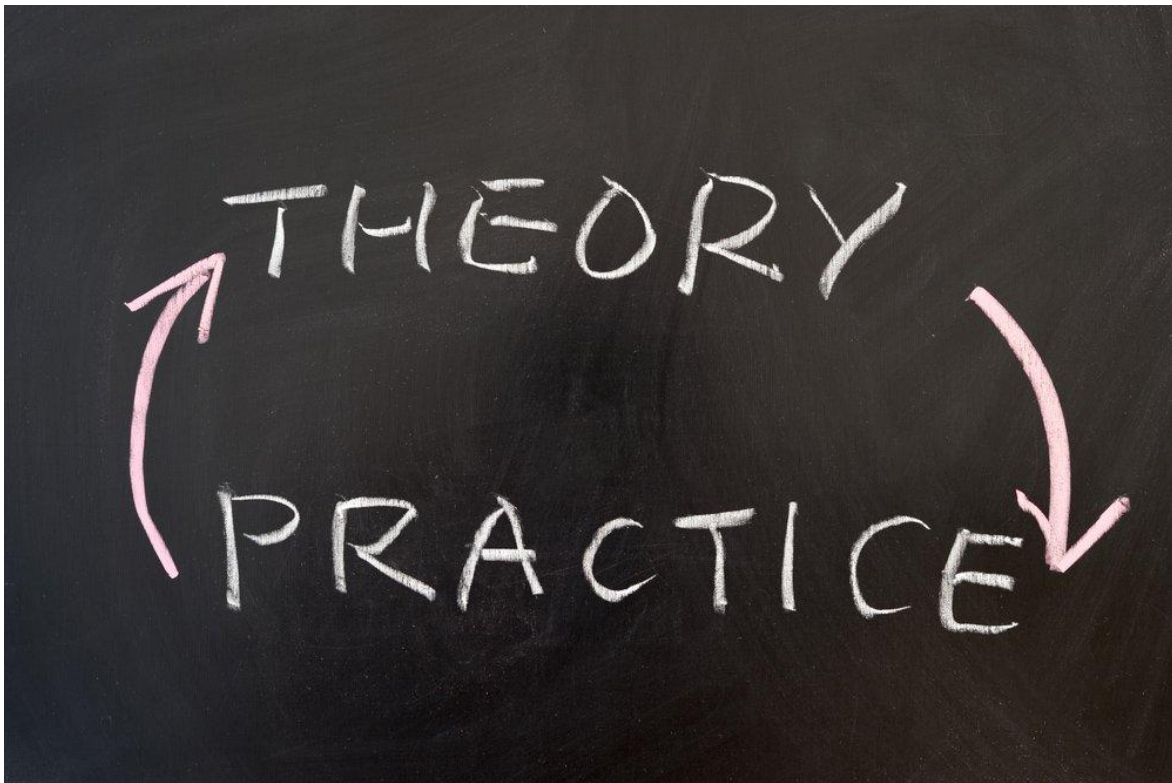
Помилково ставити рефлексію на кінець уроку – її можна проводити впродовж. Коли ми рефлексуємо нашу діяльність з дітьми, краще щоб вони не були до цього готові і говорили те, що їм прийде в голову. Сьогодні провела рефлексію зразу після

мотивування, далі – після роботи в групах, третій варіант – після проведення практичної роботи, а четвертий – на загал про вивчення теми. Коли діти не готові, вони відтворюють інформацію за всіма чинниками, які мене цікавлять, – емоційним, знаннєвим, практичним.

Перші рефлексії тривали на моїх уроках приблизно 15 хвилин, зараз ми вкладаємося в 3-4 (але це залежить від методики). Часом ми проводимо рефлексію за допомогою інтернету, коли учні вже вдома.

Здебільшого моделі, які ми з вами спостерігаємо в школі, можна описати метафорою: ми в ролі змії, яка обвиває кролика (дитину) своїм хвостом, і запитує: «Про що ти дізнався на уроці?». І дитина боїться щось сказати.

Ще варіант: «Давайте оцінимо вашу роботу» – не спитавши дітей, чи вони готові до цього, учитель зразу проводить оцінювання без елементарного зворотного зв'язку. Але є ідеальний варіант: «Який висновок ми можемо зробити з цього уроку», і учень каже, як може це використати.

Пропоную таке визначення педагогічної рефлексії:

«Навичка, яка дозволяє не тільки контролювати спрямованість уваги, а й усвідомлювати власні думки, відчуття і загальний стан. Завдяки рефлексії людина має можливість спостерігати за собою збоку і бачити себе очима людей, які її оточують. Рефлексія – це будь-які наміри особистості, спрямовані на самоаналіз. Вони можуть проявитися в оцінці своїх вчинків, думок і подій. Від того, наскільки людина освічена і вміє себе контролювати, залежатиме глибина рефлексії».

Взагалі рефлексія – це навчання.

І є кілька фаз навчання на основі рефлексійного досвіду:

1. Звернення до досвіду як фіксація того, що відбувалося, без аналізу або інтерпретації.
2. Звернення до почуттів, переживань, які супроводжують досвід, і їх образна констатація.
3. Повторне звернення до досвіду, його переосмислення для формування теоретичних принципів, які виступають як гіпотези.
4. Подання конкретного досвіду «виріс» у результаті рефлексії пережитого набуття нового досвіду.

Форми рефлексії:

* ретроспективна (виявлення і відтворення схем, засобів, процесів, що мали місце в минулому) – тобто осмислення;

* проспективна (виявлення і коректування схем і засобів можливої майбутньої діяльності) – тобто проектування;

* інтроспективна (контроль, коригування або ускладнення розумових процесів у ході реалізації діяльності) – тобто регулювання діяльності «тут і зараз».

Я впевнена, що всі ці чинники є в педагогічній діяльності кожного вчителя - вони просто на них не звертають увагу.

Є 9 сфер застосування рефлексії (фіксування стану розвитку). Вони присутні в кожному колективі.

1. Емоційно-чуттєва (позитивні або негативні емоції: радість, смуток, почуття розчарування, успіх тощо).
2. Потребно-пасивна або активний стан з прагненням, бажанням до діяльності, саморозвитку тощо.
3. Мотиваційна (наскільки діяльність виявилася особистісно значущою, зовнішні й внутрішні мотиви).
4. Сфера інтересів (які інтереси з'явилися, на що вони спрямовані, рівень інтересу).
5. Сфера ціннісних орієнтацій (що стало особистісною цінністю, як збагатився спектр цінностей, у чому виявилася цінність).
6. Діяльнісна сфера (яку діяльність ця взаємодія провокує, яку коригує, від якої змушує відмовитися, наскільки збагачує досвід діяльності).
7. Гностична сфера (що сталося зі знаннями (чи відбулося їх нарощування, поглиблення, систематизація), що нового дізналася людина).
8. Сфера свідомості (чи відбулося усвідомлення своєї діяльності, чи усвідомлює себе суб'єктом діяльності / взаємодії, як змінилася «Я-концепція» (система уявлень про себе), самооцінка своєї діяльності).
9. Сфера вмінь (яких вмінь набула/не набула людина, як змінився рівень вмінь).

Далі – можливі причини змін:

- * успішність діяльності/взаємодії;
- * зміна видів діяльності;
- * цікавий зміст;
- * сприятлива атмосфера спілкування;

* можливість творчості;

* полілог;

* діалог;

* особистісна цінність;

* значимість обговорюваних проблем або здійснюваної діяльності;

* інноваційні педагогічні технології.

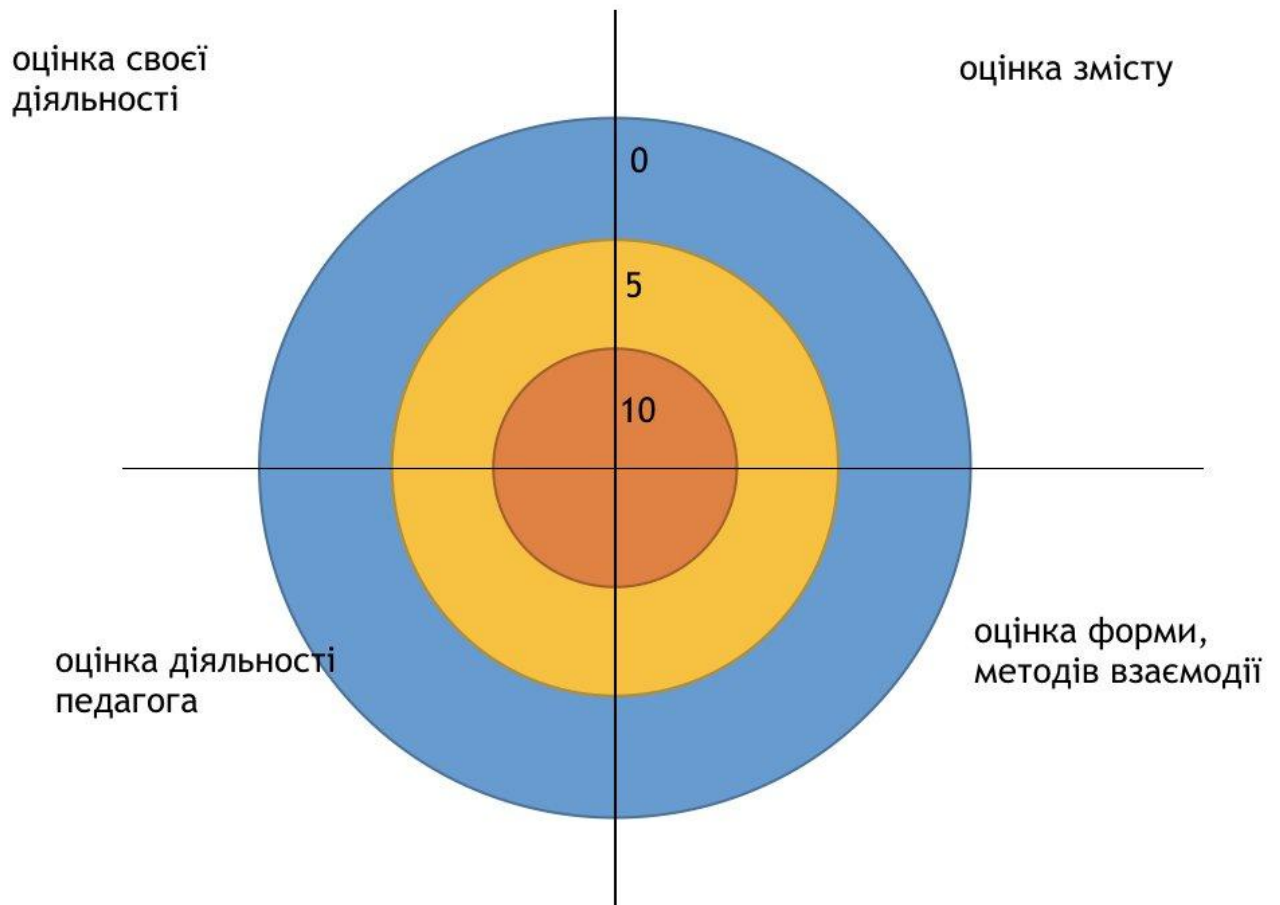
Я зазвичай ці причини не озвучую під час аналізу з дітьми, а прошу, щоб вони назвали їх самі. Вони самі мають з'ясувати, чому щось відбулося.

Методики рефлексії

Рефлексивна мішень

Її можна використовувати не тільки для учнів, а й для ваших колег, слухачів, наприклад, майстер-класу. На уроках її добре використовувати протягом усього вивчення теми.

Мішень потрібно розділити на кілька частин (я поділила на 4 сектори), в залежності від чинників, які вас цікавлять. Чим ближче до цілі – тим більший бал. Кожен учень може зробити чотири постріли – у кожен сектор по одному. Якщо йому не сподобалося, то він обирає 0, якщо середньо – то 5, якщо йому все сподобалося – то буде ближче до середини.

Хочу застерегти вас від того, щоб думати, що низький бал поставив учень, який нічого не робив на уроці. Саме він, аби відчепилися, поставить вам 10. А нижча оцінка може бути осмисленою поведінкою відмінника, який аналізує свою роботу та роботу вчителя, можливо, аналізує свій психологічний стан.

Ми ще спробували використовувати *різнобарвні стікери*. Можна давати їх учням, аби вони наклеювали їх на мішень. І в кінці теми ви можете проаналізувати по кожному учню, як він сприймав інформацію, ріс чи навпаки, щоб індивідуально коригувати його поведінку, ставлення до навчання тощо.

Рефлексивне коло

Це складна технологія, і її доцільно використовувати в кінці уроку. Діти стають в коло, а вчитель задає *алгоритм рефлексії* – питання, які він хоче дослідити:

* розкажіть про свій емоційний стан під час уроку і в його кінці;

* що нового ви дізналися, чого навчилися?

* які причини цього?

* як ви оцінюєте свою участь на уроці?

Кожен говорить по черзі. Я – інформатик, і в мене група учнів - не більше 14-ти людей, тому ця модель в нас працює. З більшою кількістю учнів це зробити нереально.

ПОПС-формула

Вона розшифровується так: П – позиція, О – обґрунтування, П – приклад, С – судження. *Кожна з цих позицій – це відповідне речення: «Я вважаю, що...», «Тому що...», «Я можу довести це на прикладі...», «Виходячи з цього, я роблю висновок про те, що...».*

На перших заняттях з рефлексією за ПОПС-формулою учням було складно висловитися. Але вже за місяць вони навчились говорити. Тому цей спосіб рефлексії ще й допомагає працювати над культурою мовлення.

Синквейн (сенкан)

Цю методику добре використовувати для малих дітей – 5-6 класи. Синквейн або сенкан - це складання вірша з 5-ти рядків.

Перший рядок представляє собою іменник, як правило ключове слово теми уроку або тему, яку поставив учитель.

Другий рядок – два прикметники, що представляють найбільш характерні ознаки цього іменника.

Третій рядок – три дієслова, що описують найбільш важливі процеси, що відбуваються з цим іменником.

Четвертий рядок – ключова фраза, найбільш важлива ідея.

П'ятий рядок – знову іменник, але вже резюме або синонім до іменника з першого рядка, метафора.

За допомогою складання вірша дитина ставить собі акценти, що вона запам'ятала.

Аркуш контролю

Наші контрольні роботи не завжди доцільно використовувати, і вони нам не дають рефлексію. Я даю мало контрольних – по-перше, не люблю їх перевіряти, по-друге, мені самій нецікаво. Тому здебільшого проводжу анкетування. Наприклад, запитання «так чи ні».

І в нас є помічники – у всіх дітей є гаджети. Можна провести аркуш контролю за допомогою Google-форм, Kahoot, Plickers або інших сервісів.

Бортовий журнал

Це узагальнена назва різних прийомів письма, згідно з якими учні під час вивчення теми записують свої думки. Зазвичай це домашні завдання.

Есе

Есе - це неформатний твір, учні можуть писати що завгодно. Є *схема*, за якою можна структурувати написання:

- * постановка питання або проблеми (тобто визначити предмет викладу);
- * назва причин, що спонукали звернутися до цієї проблеми (недоліки, проблеми, досвід);
- * теза аргумент, ілюстрація проблеми (основні положення, підкріплені фактами, аргументами, досвідом);
- * Я-позиції (власне місце в освітньому просторі);
- * висновки (вирішення проблеми, пропозиції, рекомендації, побудова принципів, положення, шляхи вирішення і практична значущість).

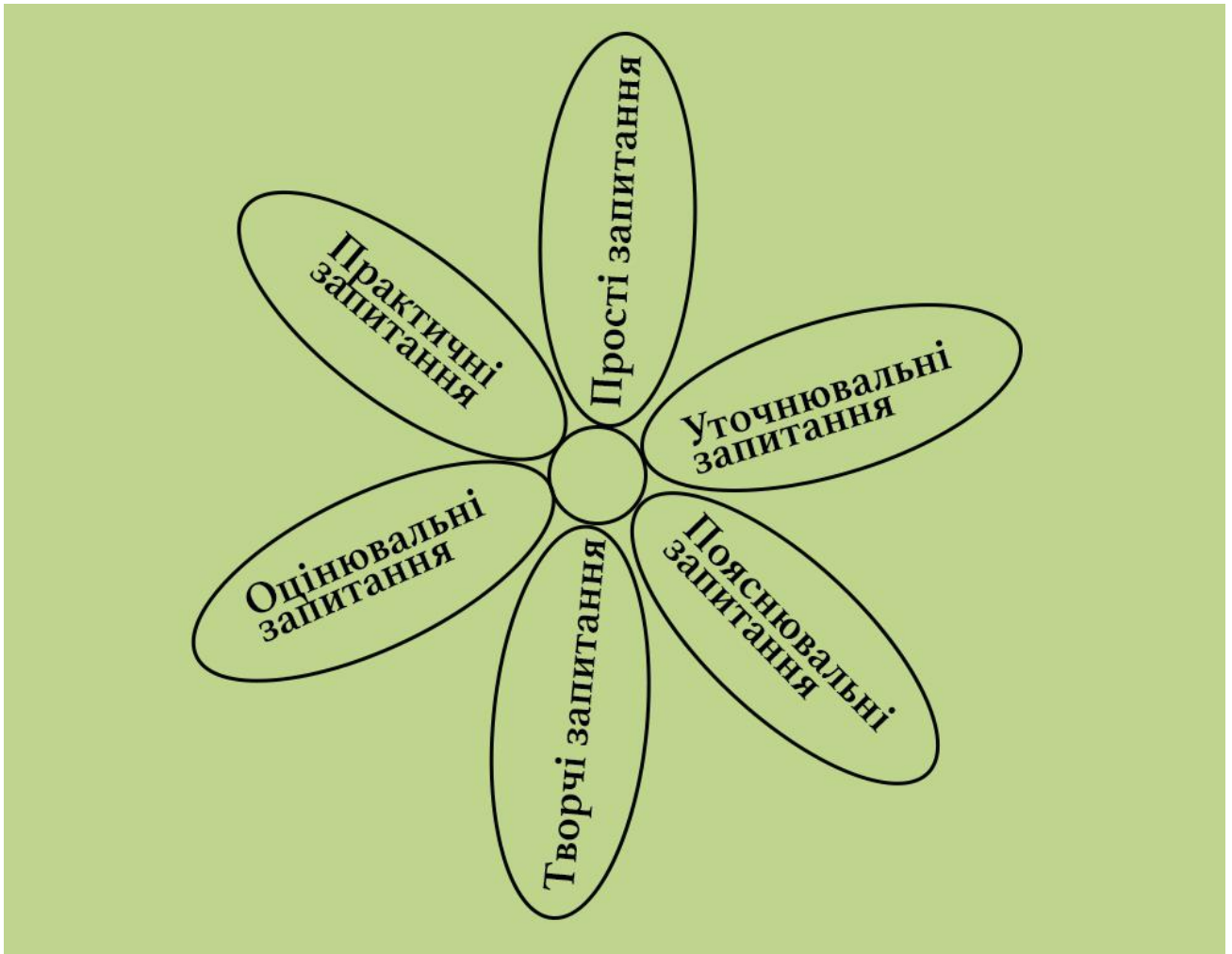
Зазвичай ми обмежуємося есе в 100 слів – і вам достатньо, і учням.

Ромашка запитань або Ромашка Блума

Є 6 видів запитань:

1. Прості
2. Уточнювальні («отже, ти говориш, що...?», «якщо я правильно зрозумів, то...?», «я можу помилятися, але, здається, ви сказали про...?»)
3. Інтерпретаційні або пояснювальні («чому листя на деревах восени жовтіє?»)
4. Творчі («що б змінилося у світі, якби в людей не було інтернету?», «як ви думаєте, як будуть розвиватися комп'ютерні технології?»)
5. Оцінювальні («чому щось добре, а щось погано?», «чим один урок відрізняється від іншого?»)
6. Практичні («де ви в звичайному житті могли спостерігати презентації?», «як би ви вчинили на місці розробника програми?»)

Незакінчене речення

У кінці уроку я починаю речення, а учні мусять закінчити. Усі 30 не зможуть – тому вибірково.

- * «Інформатика для мене – це...»;
- * «Я б запитав у розробника програми про...»
- * «Я б хотів/не хотів бути на місці...»

Підведення підсумків

На уроці я:

- * дізнався...

- * зрозумів...
- * навчився...
- * найбільший мій успіх – це...
- * найбільші труднощі я відчув...
- * я не вмів, а тепер умію...
- * я змінив своє ставлення до...
- * на наступному уроці я хочу...

Кольорова фесрія

Я прошу учнів оцінити нашу роботу. Вони вішають смайлики чи стікери в колонки «добре» або «незадовільно».

Острова

Ця методика підходить для довготривалих проєктів. Ми ділимо світ (ватман) на *острови*:

- * острів Радості
- * Інтересу
- * Незадоволення
- * Задоволення
- * Здивування
- * Суму
- * Розчарувань

Учні в процесі виконання проекту ставлять хрестики, в залежності від стану проекту, а потім кожен малює свою траєкторію (від острова до острова в хронологічному порядку – ред.). Учні просто приходять у кабінет і чіпляють позначку біля потрібного острова.